

Laurent Delvaux

Preekstoel

1741-1745,
Deense eik en wit Italiaans marmer,
geverfd en verguld hout
gedateerd 1745

Laurent Delvaux, te Gent geboren in 1695 en te Nijvel overleden in 1778, was een leerling van Gery Helderenberg en Pieter-Dominicus Plumier te Brussel. In 1717 ging hij naar Londen, waar hij met Peter Scheemaeckers uit Antwerpen werkzaam was aan de kathedraal van Westminster. Tien jaar later kopiëerde hij in Italië kleine antieke beelden voor de koning van Portugal. In 1732 kwam hij terug naar zijn vaderland en vestigde zich aanvankelijk te Brussel en van 1734 af te Nijvel. In zijn werk vinden we de verschillende strekkingen van zijn tijd terug; het dynamisme van de Antwerpse barok, de invloed van de antiëken, Bernini en van de Franse kunst.

Hij was de enige beeldhouwer in ons land, die ten volle heeft gewerkt in rococo-stijl, waar het rocaille of schelpenmotief een grote rol heeft gespeeld en de rechte lijnen en platte vlakken worden vermeden.

Litteratuur

G. Williame, *Laurent Delvaux 1696-1778*, Brussel, 1914, pp. 16-17 en 64-65.

Reeds in 1719-1720 koesterde de geestelijkheid van de kathedraal het plan om de oude preekstoel, eertijds door Viglius Aytta geschonken, te vervangen door een nieuw kunstwerk. In 1738-1739 en later maakten Van der Bruggen uit Antwerpen, Theodoor Verhaeghen uit Mechelen en Laurent Delvaux uit Nijvel een ontwerp voor een nieuwe kansel. Het model van laatstgenoemde werd ter uitvoering aangenomen door het Gents kapittel, dat reeds op zes maart 1741 een schriftelijke overeenkomst afsloot met de beeldhouwer. Daarin werd nauwkeurig omschreven welke materialen moesten worden gebruikt namelijk Deense eik en wit Italiaanse marmer, en hoe het kunstwerk er moest uitzien. In 1745 had Delvaux zijn werk voltooid.

Die preekstoel, terecht beschouwd als een zeer representatief stuk inzake rococo kerkmobilair in Vlaanderen, is nogal grootscheeps uitgewerkt. De blik van de toeschouwer valt onmiddellijk op de allegorische marmeren beeldengroep onder de kuip, verbeeldende de Waarheid en de Tijd. De Waarheid, in de gedaante van een mooie jonge vrouw in een zwierige houding, heeft een lijvig en opengeslagen boek in de handen. Haar fraai opgeschikt gewaad, dat de kunstenaar op treffende wijze wist weer te geven, vangt de beweging op van haar lange golvende haardracht. De wereldbol onder haar rechtervoet betekent, dat de waarheid hoger en waardiger is dan alle andere goederen. De zon, die op haar borst schittert, wil aantonen dat de Waarheid een vriendin is van het licht en dat ze opkijkt naar God, zonder wiens licht geen waarheid bestaat. De vrouw wordt gekroond met een lauwerkrans, het teken van de overwinning. Op het boek in haar handen staat volgende zin uit een toespraak van Paulus tot de inwoners van Ephese: 'Ontwaakt gij slaper; sta op uit de doden, en Christus zal over U lichten' (V, 14).

Met haar gracieuze lichaam, lichtjes naar hem toegewend, keert de Waarheid zich naar een gevleugelde man, die de Tijd voorspelt. Hij is gevleugeld omdat het spreekwoord zegt: de tijd vliegt snel. De grijsaard zit op enkele steenblokken en leunt tegen een boom, die de kuip van de kansel schraagt. Hij wordt uit zijn slaap gewekt door een putto, die op een trompet blaast, en heft de sluier op, die de Waarheid voor hem verborgen hield. Men lette op zijn expressieve kop met treffend licht- en schaduwspeel in de geest van de laat-barok. Gedurende eeuwen was de mensheid onwetend over de heilsboodschap van Christus. Ze zag de Waarheid niet. Thans werpt de Tijd de sluier af, die hem het 'inzicht' belemmerde. Onderricht door de Waarheid wordt hij geïnspireerd door het goddelijke Woord, dat verzinnebeeld wordt door de putto met de trompet.

De gehele groep, geïnspireerd op een onvoltooid gebleven werk van de Italiaanse beeldhouwer Bernini, is zeer evenwichtig opgevat. De geslaagde tegenstelling tussen de jeugdige en liefvallige vrouw en de gespierde

Laurent Delvaux, Geboorte van Christus
(Detail Preekstoel),
St.-Baafskathedraal, Gent

Laurent Delvaux, De Waarheid en de Tijd
(Detail Preekstoel),
St.-Baafskathedraal, Gent

grijsaard, hun houding en hun drapering getuigen van het talent van de kunstenaar.

De takken van de boom slingeren lenig omheen de kuip van de kansel, die versierd is met talrijke rococomotieven en met vier medaillons in reliëf uitgewerkt. Drie daarvan zijn expliciterende voorstellingen van de overwinning van de Waarheid op de Tijd en houden dus nauw verband met de beeldengroep onderaan. Vooraan krijgen we de geboorte van Christus omgeven door engelen en cherubijnen. Dit verbeeldt het Licht onder de mensen. Rechts is de bekering van Paulus voorgesteld die op weg naar Damascus met blindheid werd geslagen. Links staat de bekering van de H. Bavo. Zijn ogen gingen open en hij werd ziende. Hij werd immers getroffen door de prediking van de H. Amandus en trok zich biddend terug in een holle boom. In het laatste medaillon aan de achterzijde prijkt het borstbeeld van bisschop Antoon Triest.

Het gedrapeerde klankbord met onderaan een duif in een stralenkrans, wordt door twee appelbomen ondersteund. Op het klankbord houden twee engeltjes een groot kruis vast, dat met zijn strakke vlakken scherp contrasteert met de speelse takken van de boom. Een derde engel neemt de appel weg uit de muil van een slang, die in de boom kronkelt. Aan de opgang van iedere trap bevindt zich aan de binnenzijde een levensgrote engel met het wapen van bisschop Triest, dank zij wiens fonds het mogelijk was dit beeldhouwwerk te laten uitvoeren. De trapleuning met haar sierlijke curven en haar weelderige en speelse schelpen op de borstwering is reeds op zichzelf een prachtig stuk rococo.

De gehele preekstoel moet niet noodzakelijk vanuit een bepaald punt worden gezien. Hij is geconcipteerd als een beeld dat aan alle zijden kan worden bewonderd, zonder dat de compositie aan waarde verliest.

Erik Duverger
Onderzoeksleider N.F.W.O.

Okb jan/mrt 1974